

Střední stav ve slovu

Rudolf Steiner

Ale Benedictus vysvětlil Capesiovi ještě něco jiného. Řekl mu: Dobře, nyní máme na jedné straně myšlenku v samotné osobnosti a na druhé straně máme spis náležející Ahrimanovi. Mezi tím však máme stav středu. V luciferství máme něco jednotného, člověk usiluje o cosi jednotného, když si chce v myšlenkách vysvětlit svět; spisy mají povahu naopak atomistickou. Potom Benedictus ukázal Capesiovi něco, čemu ten opět dobře porozuměl vlivem osvěžení své mysli z vyprávění paní Felicie. Mezi obojím, mezi samotnou myšlenkou a spisem máme slovo, v němž nemůžeme být o samotě jako se svými myšlenkami. Slovem žijeme ve společenství. Myslet můžeme odloučeně, sami. Když myslíme sami, má to význam, ale chceme-li myslet osamoceně pro sebe, nepotřebujeme žádná slova. Řeč má význam v pospolitosti. Tak je slovo vyzvednuto z osamění lidské osobnosti a rozvíjí se pak v pospolitosti. Toto slovo je ztělesněná myšlenka, ale současně je pro fyzickou úroveň něčím úplně jiným než myšlenka. Nemusí se ani přistupovat na rezultáty jasnozření (v různých přednáškách jsem na to upozornil), může se to vidět již zevně historicky - a protože byl Capesius historikem, rozuměl tomu velice dobře. Již ze zevní historie se tedy může pochopit, že slovo nebo řeč měly původně mít zcela jiný vztah k lidstvu, než jaký získaly v dnešní době. Jdeme-li totiž v řečech stále nazpět, pak zpozorujeme, že skutečně musíme jednou přijít - jak ukazuje okultní pozorování - k prapůvodní lidské řeči, která obsáhla celý okruh Země a postupně se jen diferencovala. Půjdeme-li nazpět již k hebrejštině, a v tomto směru je hebrejská řeč zvláště pozoruhodná, zpozorujeme ve slovech něco jiného než ve slovech západní Evropy. Hebrejská slova jsou mnohem méně konvenční, mají takřka duši, takže jejich smysl z nich vycítíme; svůj nutný smysl nám vyslovují víc než řeči západoevropské. A čím více se ve vývoji vracíme zpět, tím víc nacházíme takové řeči, které se podobaly oné společné prapůvodní řeči. Co se vypráví o stavbě babylonské věže, je symbolem pro tuto skutečnost, že opravdu existovala jedna prapůvodní řeč, která se diferencovala v jednotlivé řeči národní a kmenové. Tím, že se společná prařeč diferencovala do řečí národů a kmenů, šlo slovo takřka na půl cesty vstříc osamocení myšlenky. Každý člověk nemluví svou vlastní řečí - to by řeč neměla smysl - ale společnou řečí mluví jen skupiny lidí.

Slovo se tedy stalo něčím, co je uprostřed mezi osamocenou myšlenkou a prařečí. Slovu v této prařeči se rozumělo z jeho zvuku, který mělo, rozumělo se tím, jakou cenu mělo to slovo svým zvukem. O ceně zvuku se nebylo třeba dál konvenčně poučovat, protože v pra řeči se nacházela duše slova. To je - jak bylo řečeno - diferencované. A všechno, co způsobuje oddělování, nahrává do rukou Luciferovi. Takže tím, že si lidé vytvořili diferencované řeči, přijali oddělovací princip, to je odebrali se do toho proudu, který Luciferovi usnadňuje vyzvednout člověka ze všeobecného světového řádu předurčeného už dřív, než tu byl Lucifer, a který Luciferovi usnadňuje dosadit člověka na izolovaný ostrov a oddělit jej tak od ostatního postupujícího chodu vývoje lidstva. Takže v prvku řeči, ve slově, se nachází střední stav. Kdyby slovo zůstalo tím, čím se mělo stát, kdyby se do něho nepouštěla luciferskost, pak by

slovo odpovídalo střednímu božskému stavu, osvobozenému od Lucifera a Ahrimana, v němž člověk může plout čistě s postupujícím božsky-duchovým světovým řádem. Na jedné straně bylo tedy slovo ovlivněno lucifersky. Zatímco myšlenka, pojímá-li se osamoceně, podléhá luciferskému živlu skoro úplně, je slovo tímto luciferským živlem uchopeno jen poněkud z jedné strany na způsob, jak jsem to vyložil.

Na druhé straně však působí na slovo zpětně také písmo a právě čím dále kráčí lidstvo kupředu, tím větší význam nabývá písmo pro řeč. Základem toho je okolnost, že dialekty, které zprvu nemají s písmem co činit, pozvolna ustupují a jako přednější element mnohem víc vystupuje to, co se dokonce nazývá spisovnou řečí. To dosvědčuje, že řeč je zpětně ovlivňovaná písmem. V některých krajích se to může vidět velmi dobře.

Stále si musím vzpomínat na něco, co probudilo pozornost u mě i u mých spolužáků. V Rakousku, kde je směs tolika dialektů, kladl se velký důraz na to, aby se žáci naučili spisovnou řeč, kterou dříve většinou nemluvili. A toto osvojování spisovné řeči má dokonce zcela zvláštní účinek. Mohu o tom mluvit úplně nepředpojatě, protože sám jsem byl po dlouhou dobu svého života vystavený tomuto zvláštnímu účinku spisovné řeči, této rakouské školní němčině a jen s námahou jsem jí odvykal - někdy mi ještě prorazí. Ta zvláštnost je v tom, že všechny krátké samohlásky se mluví dlouze a všechny dlouhé krátce, zatímco dialekt, tedy řeč zrozená ze slova, to říká správně. Když se např. myslí slunce (die Sonne), které je na obloze, pak říká dialekt „d°Sunn“. Ale kdo prošel rakouskými školami, je v pokušení říci „die Soone“. Dialekt říká „der Sun“ pro syna (Sohn), rakouská školní řeč říká však „der Sonn“. Tak se tedy říká „die Sonne“ a „der Sonn“. To je přirozeně extrémní příklad, ale na člověku to naprosto visí, nebo to alespoň viselo.

Zde je vidět, jak písmo působí zpětně na řeč. Ale ono působí zpětně vůbec. Podíváme-li se na pokrok kultury, pak shledáme, jak právě pokračující kulturou ztrácí řeč svou živost, elementárnost a organičnost, která vyrostla ze základů, jak lidé stále více mluví určitým způsobem mluvou knih. Zde zpětně z druhé strany působí na slovo ahrimanskost, která je vždy v písmu. Kdo se chce vyvíjet přirozeně, ten právě na tomto příkladu upozoruje tři věci, které Benedictus pro Capesia zvolil, a jak by bylo nesmyslné chtít Ahrimana a Lucifera z vývoje vyřadit.

Jak ukazuje Benedictus, přicházejí v úvahu tři věci: osamocená myšlenka, slovo a spis. Kdo zdravě myslí a nahlédl tuto pravdu, že samotné myšlenky musí být základem Luciferův vliv a u spisu Ahrimanův vliv, ten přece nikdy nebude chtít Lucifera vyhladit tam, kde tak zřejmě působí, neboť to by znamenalo zakázat samotné myšlení. Pro mnohého - to se musí říci - by to ovšem bylo tím nejpohodlnějším, ale veřejně by to určitě nikdo zastávat nechtěl. Na druhé straně nikdo nebude chtít úplně zatracovat spis, ale měl by si říci, že jako v zevní fyzické přírodě představuje protiklad pozitivní a negativní elektřina, tak i ahrimanskost a luciferskost představují protiklad, který zde musí být. Jsou to dva póly, z nichž žádný zde nesmí chybět, ale musí se podle míry a počtu přivést do správného poměru. Potom se člověk může pohybovat v oné střední linii ve stavu, jímž je slovo. Je právě určením slova, aby obsahovalo moudrost, aby obsahovalo poznání, myšlenky a představy. Člověk si může např. říci: Ve slovu se musím vyvíjet tak, že si všechno svévolné, co je pouze osobní, nechám korigovat právě slovem; tím, že do své duše přijmu vše to, co v tomto moudrosti plném slově

všech dob bylo učiněno, že budu mít úctu nejen před vlastním míněním, nejen před tím, v co sám věřím a co mohu uznat za správné svou vlastní silou, ale budu respektovat také to, co ve vývoji vysvitlo kulturami různých národů a jejich usilováním o moudrost. To představuje na jedné straně přivést Lucifera do správného poměru ke slovu. Ne vyřadit osamocené myšlení, ale uvážit, že slovo náleží pospolitosti, a musíme je proto sledovat dobami. Čím více tak činíme, tím více umožňujeme Luciferovi správný vliv na slovo. Potom nepropadneme pouze autoritě slova, ale chráníme slovo, které nese moudrost Země od jedné kulturní epochy ke druhé.

Na druhé straně přísluší člověku správně nahlížejícímu skutkovou podstatu, aby nepropadl ztrnulému autoritativnímu principu obsaženému ve spise, neboť tím by propadl Ahri- manovi, ať už ten spis obsahuje věci nejsvětější nebo nejprofánnější. Musíme si ujasnit, že člověk pro zevní materiální kulturu musí mít písmo a že písmo je něčím, čím Ahriman chce vyjmout myšlení z proudu zkázy, jak je jeho úlohou. Nechce je nechat vproudit do proudu smrti. Ve spise máme tak nejlepší příležitost zadržet myšlení ve fyzickém plánu. Musíme se s plným vědomím postavit k tomu, že ve spise je ahrimanský živel, ale nikdy nepřipustit, aby získal nad člověkem nadvládu, krátce, uchovat si slovo ve středním stavu tak, aby zleva a zprava, z myšlení a z písma, působily oba polární protiklady Lucifer a Ahriman. Tak se musíme chovat, chceme-li stát na pravé půdě. Máme-li to správně před očima a uvě- domíme-li si, že všude musí působit protiklady, pak stojíme na pravé půdě.

GA 147